

Zajímá vás Wim Hof?

Chladnější období počátku roku je jako stvořené k plnění předsevzetí, že bychom měli něco udělat pro své zdraví. Vedle dodržování životosprávy je jednou z možností, která měla v průběhu minulého roku značný ohlas a publicitu, otužování (obr. 1). Celosvětově mediálně známým propagátorem otužování, intenzivního dýchání a meditování je Nizozemec Wim Hof přezdívaný Iceman, držitel několika Guinnessových rekordů, proslavený svou odolností vůči extrémnímu chladu.

V jazykovém koutku nebudeme hledat důkazy o tom, zda je Wim Hof živým dokladem schopnosti lidského těla přizpůsobit se drsným okolním podmínkám. Soustředíme se na to, jak snadno a masivně se za „příznivých“ podmínek šíří nesprávné zacházení s cizím osobním jménem, protože přijímáme předkládané možnosti jako pevně dané.

Podívejme se na několik ukázek z textů publikovaných v nedávných letech: „Jak začít s Wim Hof metodou? / Wim Hof metoda a její potenciální rizika / Pravidelné praktikování Wim Hof metody zlepšuje imunitu.“ Jistě není těžké poznat, že citované věty dokládají pouze minimální snahu zapojit do českého textu anglický originál *The Wim Hof Method* (www.wimhofmethod.com). Mechanické převedení přizpůsobuje příslušnému pádu pouze tvaru obecného podstatného jména metoda a osobní jméno Wim Hof ponechává v prvním pádě. Nepochybuji o tom, že většina přemýšlejících uživatelů češtiny by uvedené formulace ve svém projevu nevolila.

Výrazně frekventovanější jsou příklady jako „Wim Hofova metoda nalézá své obdivovatele / Děláním Wim Hofovu metodu / Ve Wim Hofově metodě je velmi důležité specifické dýchání.“ Jejich autoři si počínali obratněji, jelikož si uvědomovali, že je namístě užít přívlastňovací přídavné jméno (individuálně posesivní adjektivum). Taková přídavná jména vyjadřují vztah k osobě (méně často i ke zvířeti) a tvoří se od mužských životných podstatných jmen příponami -ův/-ova/-ovo (otcův, otcova, otcovo), případně od jmen ženského rodu sufixy -in/-ina/-ino (sestřin, sestřina, sestřino). Ale ani druhá skupina citovaných příkladů užití není bohužel v pořádku. Proč? Přípony lze připojit buď k základům obecných jmen osob (kamarádův slib, otcova odvaha, otužilcov nadšení), nebo k jednoslovným vlastním jménům (Archimédův zákon, Planckova konstanta, Adamovo žebro). Od víceslovných pojmenování, jako je spojení křestního jména s příjmením, se v češtině (stejně jako v dalších slovanských jazycích) posesiva netvoří. Přestože od jednotlivých oddělených částí jména není problém příslušný výraz vytvořit: Max – Maxova, Planck – Planckova, neříkáme Maxova Planckova ani Max Planckova konstanta, ale Planckova konstanta. Obdobně Čapko – Čapkovina, Darwinova evoluční teorie, Newtonovy pohybové zákony...

1 V prosinci 2021 se v Praze konal 75. ročník Memoriálu Alfreda Nikodéma, zakladatele a propagátora sportovního otužování v Československu (1864–1949). Jeho netradiční akce, kdy plaval v ledové vodě ve vojenské uniformě i s puškou na zádech, připomněli pražští otužilci třeba v r. 2000 a využili při tom historické hasičské uniformy včetně přileb a sekýrek (na snímku předseda České otužilecké unie Vladimír Komárek). Foto z archivu V. Komárka

Pokud chceme uvádět vedle příjmení i křestní jméno, např. jestliže potřebujeme rozlišit nositele shodného příjmení, je třeba volit jinou formulaci a použít neshodný přívlastek: dílo Josefa Čapka, dílo Karla Čapka (nikoli Josef Čapkovo ani Josefovo Čapkovo dílo), teorie Charlese Darwina, zákony Isaaca Newtona. Název Max-Planck-Gesellschaft či Max Planck Society proto do češtiny překládáme jako Společnost Maxe Plancka.

Výjimkou z uvedeného pravidla je tradiční zacházení s některými asijskými jmény. U nich se při tvoření posesiva zachovávají všechny části jména, např. Kim Ir-sen – Kim Ir-senovo náměstí, Ho Či Min – Ho Či Minovo mauzoleum, Mao Ce-tung – Mao Ce-tungova kulturní revoluce (častěji zkráceně Maova revoluce). U zdvojených mužských rodných jmen se spojovníkem se příslušná přípona připojuje až k druhé složce jména: Jean-Claude – Jean-Claudův, Jean-Jacques – Jean-Jacquesův, Jean-Luc – Jean-Lucův, Jean-Paul – Jean-Paulův.

Vraťme se k otázce, proč není z jazykového hlediska v pořádku mluvit o Wim Hofově metodě. Wim Hof je Nizozemec, jehož příjmení je Hof a křestní jméno Wim (pravděpodobně jde o zkráceninu jména Willem či Wilhelm, ale to není podstatné). Není tedy důvod s jeho jménem zacházet jako se jmény asijskými a při tvoření posesiva zachovávat všechny části jména. Nabízí se ještě jedno možné vysvětlení. Jednoslabičné jméno Wim patrně někteří

uživatelé češtiny bez rozmyslu přiřazují k předložkám/členům jako de, del, di, el, le, van, von, O', ben, bin, ibn (psaní malého a velkého písmena není jednotné, záleží na konkrétním jméně). Se jménem Wim Hof pak zacházejí stejně jako se jmény (Vincent) van Gogh, (Charles) de Gaulle, (Rembrandt) van Rijn, Ben Hur, (Klaus) von Klitzing. Protože při skloňování nebo tvoření přívlastňovacího přídavného jména zůstávají uvedené členy neskloňné, tvoří uživatelé podle „vzoru“ van Goghův, de Gaullovův, Ben Hurův, von Klitzingův také tvar Wim Hofův.

Pokud shrneme, co doposud bylo řečeno, je zřejmé, že Wim Hof Method by měla v češtině mít buď podobu Hofova metoda, popřípadě i Wimova metoda (základem je jednoslovné jméno, obvykle to bývá příjmení), nebo metoda Wima Hofa – obě části jména se vzhledem k zakončení na souhlásku skloňují podle vzoru „pán“.

Doklady z praxe ukazují, že slovní spojení Wim Hofova metoda je natolik pevně zakořeněné, že si lze změnu těžko představit, přestože první vlašťovky se objevují: „akreditovaný lektor metody Wima Hofa“. Je však potěšující, že dříve běžné nesprávné formulace typu „týden s Wim Hofem, otužování podle Wim Hofa“ jsou stále častěji nahrazovány formulacemi s náležitými tvary jména: „autorizovaná kniha Wima Hofa, inspiroval jsem se Wimem Hofem, vycvičte svou imunitu chladem a dýcháním podle Wima Hofa“.

Protože opakování je matka moudrosti, dovolím si ještě připomenout, jak tvoříme posesivum ze zdvojeného jména se spojovníkem (jeho nositeli bývají obvykle cizinci) a jak postupujeme v případě, že určitá věc (často objev, zákon, metoda, syndrom) je pojmenována po dvou osobách, objevitelích, vědcích, autorech (více viz jazykový koutek Pomlčka a spojovník v Živě 2019, 6: CLIV).

U zdvojeného příjmení přidáváme příslušnou příponu až k druhé části jména, např. Clam-Gallasův palác, Toulouse-Lautrecovy olejomalby, Braun-Blanquetova stupnice. V případě dvou osob připojujeme náležité zakončení k oběma jménům a celek by se v souladu s normou o úpravě písemnosti neměl psát se spojovníkem, ale s pomlčkou, aby bylo zcela jednoznačné, že jde o dvě samostatná příjmení. Např. Hammanův-Richův syndrom (nikoli Hamman-Richův ani Hamman-Rich), Durbinův-Watsonův test. Pro kombinaci mužského a ženského jména pak např. Churgův-Straussův syndrom, nemoc Christensénové-Krabbeova. Měli bychom mít na paměti, že čeština je jiná než angličtina, což bývá v případě dávno vžitých označení poměrně těžké, jak dokládá mimo jiné často užívané označení Apgar skóre, Apgar test, jímž se hodnotí stav novorozence těsně po porodu. Náležité pojmenování by mělo respektovat skutečnost, že skóre je pojmenováno podle americké lékařky Virginie Apgarové, a mělo by znít skóre Apgarové, případně skóre podle Apgarové.

Ať už se otužujete, nebo ne, buďte celý nový rok zdraví.

Seznam použité literatury a internetové zdroje uvádíme na webu Živy.